

Arbejdsdokument - Skitse med mulige håndteringer af tværgående elementer i folkeskolen

Dette arbejdsdokument er udarbejdet som en del af sekretariatsbetjeningen af ekspertgruppe for Fagfornyelsen.

Baggrund

Ekspertgruppen om Fagfornyelsen skal, jf. gruppens kommissorium, vurdere om de nuværende obligatoriske emner og tværgående temaer fortsat skal indgå i folkeskolens fagplaner og i givet fald hvordan. Ekspertgruppen har haft en indledende drøftelse af tværgående elementer i folkeskolen på møde den 19. april 2024. Ekspertgruppen har som input til gruppens videre drøftelser efterspurgt en skitse/et bruttokatalog med mulige håndteringer af folkeskolens tværgående elementer fra sekretariatet. Dette arbejdsdokument indeholder således et bruttokatalog over mulige forslag til håndtering af folkeskolens tværgående elementer, til inspiration for ekspertgruppens videre drøftelser.

Forudsætninger

I skemaet samles tværgående elementer med relevans for folkeskolens undervisning under følgende kategorier:

- obligatoriske emner
- tværgående temaer
- andre tværgående elementer, der ikke i dag har status som særskilte tværgående elementer (fx bæredygtighed, bevægelse og elevinddragelse).

Rammer og indhold i obligatoriske emner og tværgående temaer er beskrevet i følgende arbejdsdokumenter udsendt til ekspertgruppen forud for møde 3 (19. april 2024): *Bilag 12. Arbejdsdokument: Baggrund om obligatoriske emner* og *Bilag 13. Arbejdsdokument: Baggrund om tværgående temaer*.

Teknologiforståelse behandles ikke her. Temaet drøftes parallelt i ekspertgruppen.

11. juni 2024
Center for Folkeskole

Styrelsen for Undervisning og Kvalitet
Teglholmegade 1
2450 København SV

Telefon: +45 33 92 50 00
Mail: stuk@stukuvvm.dk
www.stukuvvm.dk

CVR-nr.: 29634750

Børne- og
Undervisningsministeriet

Skitseringen af mulige håndteringer bygger på STUK's viden og erfaringer om indholdet i de tværgående elementer og skolernes praksis, de politiske pejlemærker for Fagfornyelsen og ekspertgruppens indledende drøftelser.

Operationalisering af ekspertgruppens opgave

Som led i ekspertgruppens arbejde med at tage konkret stilling til, hvordan tværgående elementer, herunder de obligatoriske emner og tværgående temaer, skal indgå i de nye fagplaner, kan det være relevant, at ekspertgruppen overvejer følgende:

- Fagplanerne skal være enkelte og kortfattede samt modvirke stoftrængsel. Derfor kan det overvejes, om det tværgående element indeholder fagligt indhold, almendannende kompetencer eller andet, der vurderes så vigtige for danske elever, at det skal prioriteres frem for andet indhold i fagene.
- Internationale forpligtelser, som tilsiger, at elever skal undervises i et givent indhold. STUK bidrager med faktuel viden herom.
- Det kan overvejes, om elementet bør adresseres i vejledende dele af fagplaner frem for bindende dele.
- Tværgående elementer kan ofte være fagligt relevant i flere fag, og for så vidt angår nogle elementer måske alle fag. Det kan overvejes, om elementet, ud over at indgå i et eller flere udvalgte fag, også behandles i en fælles læreplansramme.
- I forhold til hvilket / hvilke fag et tværgående element skal indgå i, kan det overvejes, hvilke fag elementet har indholdsmæssige overlap/snitflader til.

Centrale opmærksomhedspunkter

STUK har lagt følgende opmærksomhedspunkter til grund i udarbejdelse af skitsen:

- Ekspertgruppens tidligere drøftelse af, at indhold i folkeskolen bør være integreret i fagene og beskrives i folkeskolens fagplaner for et eller flere fag. Dette kan understøtte gennemsigtighed i, hvad hvert fag skal løfte samt klar ansvarligfordeling mellem fagene og samlet set understøtte mere enkle læreplaner.
- Jf. det politiske pejlemærke for Fagfornyelsen om færre mål bør integration af indhold fra tværgående elementer i fagene ske med opmærksomhed på reduktion i mængden af indhold, fx via integration i udvalgte fag og klassetrin samt prioritering i indhold.
- Integration af tværgående elementer bør tage hensyn til fagenes timetal samt til omfanget af de evt. forskellige elementer, der integreres i et fag samtidig.
- Den konkrete vurdering af et tværgående elements placering i et specifikt fags fagplan foretages af relevante fagudvalg.

Mulige håndteringer

I det nedenstående anvendes følgende mulige håndteringer af indhold i tværgående elementer, ofte i kombination:

- Fjerne overlap (gentagelser) mellem tværgående elementer og fag
- Integrere indhold fra tværgående elementer i alle fag (i folkeskolens fagplaner)
- Integrere indhold fra tværgående elementer i udvalgte fag og/eller på udvalgte klassetrin (i folkeskolens fagplaner)
- Adressere indhold fra tværgående elementer i en evt. fælles læreplansramme
- Fjerne indhold fra tværgående elementer.

Skitse med mulige håndteringer af tværgående elementer

Obligatoriske emner

Centrale forhold vedr. uddannelse og job, sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab (SSF) samt færdslære

- Uddannelse og job:
  - Følgende fremgår af aftaletekst om folkeskolens kvalitetsprogram: "Der lægges i den forbindelse op til, at indholdet i uddannelse og job integreres i danskfaget".
  - Følgende fremgår af folkeskolens § 7, stk. 2: "Undervisningen i uddannelse og job skal tilrettelægges i samarbejde med den ungeindsats, som kommunalbestyrelsen har etableret".
- Færdslære: BUVM afsøger evt. betydning af internationale aftaler relateret til trafikikkerhed.

Obligatorisk emne – nuværende rammer	Obligatorisk emne - mulig håndtering
Uddannelse og job Nuværende ramme: <ul style="list-style-type: none"> • Klassetrin: Obligatorisk fra bh.kl. til 9. klasse • Kompetenceområder: <ul style="list-style-type: none"> ○ Personlige valg ○ Fra uddannelse til job ○ Arbejdsliv. 	Uddannelse og job <ul style="list-style-type: none"> • Emnet udgår som selvstændigt emne. • Fagligt indhold reduceres og fokuseres, herunder skal sammenhæng til erhvervspraktik fremmes samt kobling til praktisk orienteret undervisning. • Elementer af indholdet integreres i dansk i forskelligt omfang på 4.-9. klassetrin. • Der kan gives inspiration i vejledningsmateriale til tværfaglige forløb, så et bredt perspektiv sikres, fx ift. praktisk orienteret undervisning og andre fagligheder.
SSF Nuværende ramme: <ul style="list-style-type: none"> • Klassetrin: Obligatorisk fra bh.kl. til 9. klasse • Kompetenceområder <ul style="list-style-type: none"> ○ Sundhed og trivsel ○ Køn, krop og seksualitet. 	SSF <ul style="list-style-type: none"> • Emnet udgår som selvstændigt emne. • Fagudvalg for nedenstående fag vurderer, med understøttelse fra sekretariatet, hvor der er overlap til eksisterende fag. Indhold reduceres ved at overlap udgår. Indhold reduceres evt. yderligere. • Udvalgte fag får ansvar for det reducerede indhold på udvalgte klassetrin/trinforløb. <ul style="list-style-type: none"> ○ Elementer af indholdet under kompetenceområdet "Sundhed og trivsel" integreres i dansk, natur/teknologi, biologi, madkundskab og idræt. ○ Elementer af indhold under kompetenceområdet "Køn, krop og seksualitet" integreres i natur/teknologi, biologi, dansk, idræt og samfundsfag.

Skitse med mulige håndteringer af tværgående elementer

Færdselslære

Nuværende ramme:

- Klassetrin: Obligatorisk fra bh.kl. til 9. klasse
- Kompetenceområder:
  - Trafikal adfærd
  - Ulykkehåndtering.

Færdselslære

- Emnet udgår som selvstændigt emne.
- Fagligt indhold reduceres og integreres i udvalgte fag på udvalgte klassetrin:
  - Elementer af indholdet under kompetenceområdet "Ulykkehåndtering" (førstehjælp) reduceres og integreres i idræt på 4.-6. klassetrin.
  - Elementer af indholdet under kompetenceområdet "Trafikal adfærd" integreres i børnehaveklassen.

Opmærksomhedspunkter på tværs af obligatoriske emner

- Integration i udvalgte fag giver gennemsigtighed ift. ansvar for emnets indhold.
- Eksisterende indholdsmæssige overlap/snitflader til fag, hvor indhold integreres, kan understøtte integration.
- Yderligere indhold/krav i et fag kan betyde reduktion af andet fagligt indhold i faget.
- Opmærksomhed på faglæreres modtagelse af, at deres fag får ansvar for ændret indhold.
- Ændret indhold i fag kan indebære behov for, at der lokalt er opmærksomhed på lærernes kompetencer.

Tværgående temaer

Centrale forhold vedr. sproglig udvikling, it og medier samt innovation og entreprenørskab

- Sproglig udvikling: Jf. nedenstående omtale af politisk aftale fra 2019: Sproglig udvikling nævntes ikke som tema, hvor faglige bindinger kunne reduceres.
- It og medier: Opmærksomhed på overlap/snitflader til teknologiforståelse.
- It og medier samt Innovation og entreprenørskab: Af den politiske aftale Folkets skole: Faglighed, dannelse og frihed - justeringer af folkeskolen til en mere åben og fleksibel folkeskole (2019) fremgik det, at der skulle igangsættes "et arbejde med at kortlægge, hvordan de faglige bindinger for de tværgående temaer it og medier samt innovation og entreprenørskab kan reduceres ved at temaerne eksempelvis målrettes færre fag." Dette arbejde har afventet en politisk beslutning om teknologiforståelse i folkeskolen.

Tværgående tema - nuværende ramme

Sproglig udvikling

Nuværende ramme:

- Er i forskelligt omfang på tværs af fag, indarbejdet i målene i Fælles Mål og behandles i de enkelte fags vejledende læseplaner og undervisningsvejledninger.
- Beskrives i selvstændig undervisningsvejledning.
- I sproglig udvikling skal eleverne udvikle deres sproglige færdigheder, så de kan tilegne sig viden om verden, trives og lære i alle fag.

Tværgående tema - mulig håndtering

Sproglig udvikling

- Fjernes som selvstændigt tværgående tema.
- Ansvar for det centrale indhold i sproglig udvikling skrives eksplicit i alle fags fagplaner.
- Indarbejdes i evt. fælles læreplansramme.

It og medier

Nuværende ramme:

- Er i forskelligt omfang på tværs af fag, indarbejdet i målene i Fælles Mål og behandles i de enkelte fags vejledende læseplaner og undervisningsvejledninger.
- Beskrives i selvstændig undervisningsvejledning.
- De fire elevpositioner:
  - Eleven som kritisk undersøger
  - Eleven som analyserende modtager
  - Eleven som målrettet og kreativ producent
  - Eleven som ansvarlig deltager.

It og medier

- Fjernes som selvstændigt tværgående tema.
- Ansvar for elementer af indholdet skrives eksplicit ind i fagplaner for udvalgte fag, herunder i fag, hvor teknologiforståelse integreres.
- Fagudvalg forholder sig til, hvorvidt fagspecifikke it- og mediekompetencer bør indgå i fagplanen (fx produktion af digitale produkter, fx film (dansk) og behandling af digitale data (matematik/naturfag)).
- De fire elevpositioners almenpædagogiske træk kan inspirere en beskrivelse af læreplanens forståelse af eleven.
- Almen tværgående kompetence beskrives i evt. samlet læreplansramme, inkl. angivelse af hvilke fag, der har ansvar.

Skitse med mulige håndteringer af tværgående elementer

Innovation og entreprenørskab

Nuværende ramme:

- Er i forskelligt omfang på tværs af fag, indarbejdet i målene i Fælles Mål og behandles i de enkelte fags vejledende læseplaner og undervisningsvejledninger.
- Beskrives i selvstændig undervisningsvejledning.
- I innovation og entreprenørskab skal eleverne tilegne sig viden om innovation, entreprenørskab og kreativitet, der gør dem i stand til og giver dem forståelse for at omsætte viden til produkter af værdi for andre. Temaet er orienteret mod varierede og praksisorienterede undervisningsformer.

Innovation og entreprenørskab

- Fjernes som selvstændigt tværgående tema.
- Fagudvalg forholder sig til relevansen for hvert enkelt fag af temaets didaktiske principper ift. praktisk undervisning og problem- og undersøgelsesbaseret undervisning, herunder i naturfagene og teknologiforståelse.

Centrale forhold vedr. andre tværgående elementer

- Generel adressering af tværgående emner og problemstillinger i folkeskoleloven: Følgende fremgår af § 5: *"eleverne [skal] have mulighed for at anvende og udbygge de tilegnede kundskaber og færdigheder gennem undervisningen i tværgående emner og problemstillinger."*
- Bæredygtig udvikling rammesættes af følgende:
  - Danmark har en generel forpligtelse til at arbejde med FN's Verdensmål, hvor uddannelse, herunder uddannelse i bæredygtig udvikling og globalt medborgerskab, er beskrevet som et afgørende middel for at opnå Verdensmålene i 2030¹.
  - Det fremgår af læreruddannelsens nye formålsparagraf, at de studerende skal kunne udvikle folkeskolen ift. *"folkeskolens formål og i et demokratisk og bæredygtigt perspektiv"*.
  - Klima og miljø er i 2023 skrevet eksplicit ind i gymnasiets formålsparagraf.
  - Fx i de norske læreplaner er bæredygtig udvikling et af tre tværgående temaer for alle fag.
- Elevinddragelse: Elevinddragelse og –medbestemmelse i folkeskolen rammesættes af følgende
  - Folkeskoleloven: §1, Stk. 3: *"Folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre"* og i § 18, stk. 4: *"På hvert klassetrin og i hvert fag samarbejder lærere og pædagoger, jf. § 29 a, løbende med den enkelte elev om fastlæggelse af de mål, der søges opfyldt. Elevens arbejde tilrettelægges under hensyntagen til disse mål. Fastlæggelse af arbejdsformer, metoder og stofvalg skal i videst muligt omfang foregå i samarbejde mellem lærere henholdsvis pædagoger, jf. § 29 a, og elever."*
  - Undervisningsmiljøloven: §1, Stk. 3. *"Eleverne og de studerende m.fl. skal medvirke til og samarbejde med ledelsen om at tilvejebringe og opretholde et godt undervisningsmiljø"*.
- Alsidig udvikling: Følgende fremgår om alsidig udvikling af folkeskolens § 10, stk. 4: *"Undervisningen i de enkelte fag og emner og i tværgående emner og problemstillinger, jf. § 5, stk. 1, skal fremme elevernes alsidige udvikling, jf. § 1, stk. 1."*
- Inkluderende læringsmiljøer: Indgår i undervisningsvejledningerne for alle fag og emner.

Tværgående element – nuværende rammer

Tværgående elementer - mulig håndtering

¹ Verdensmål: Delmål 4.7: *"Inden 2030 skal alle elever have tilegnet sig den viden og de færdigheder, som er nødvendig for at fremme bæredygtig udvikling, herunder bl.a. gennem undervisning i bæredygtig udvikling og bæredygtig livsstil, menneskerettigheder, ligestilling mellem kønnene, fremme af en fredelig og ikkevoldelig kultur, globalt medborgerskab samt anerkendelse af kulturel mangfoldighed og af kulturens bidrag til bæredygtig udvikling."* Indikator for delmål 4.7 er: *"Graden af integration af (i) uddannelse i globalt medborgerskab og (ii) uddannelse for bæredygtig udvikling, herunder ligestilling mellem kønnene og menneskerettigheder, på alle niveauer i: (a) nationale uddannelsespolitikker, (b) læreplaner, (c) læreruddannelse og (d) elevbedømmelse."*

Skitse med mulige håndteringer af tværgående elementer

Aktuelle samfundsdagsordener- og problemstillinger

Nuværende ramme:

- Udover it, medier, innovation og entreprenørskab behandles aktuelle samfundsdagsordener- og problemstillinger i forskelligt omfang i Fælles Mål for de enkelte fag (mål og/eller vejledende materiale)

Aktuelle samfundsdagsordener- og problemstillinger

- Alle fagplaner (og en evt. samlet læreplansramme) adresserer, at undervisning relateret til aktuelle samfundsfagsordener- og problemstillinger, kan understøtte elevernes opfattelse af undervisningen om relevant, og dermed motiverende.
- Fagudvalg vurderer, hvorvidt konkrete aktuelle samfundsdagsordener og –problemstillinger, udgør centralt fagligt indhold, der bør indgå i fagets fagplan.

Bæredygtig udvikling

Nuværende ramme:

- Bæredygtig udvikling og/eller klima/miljø indgår i forskelligt omfang i Fælles Mål og behandles i nogle fags vejledende læseplaner og undervisningsvejledninger (fx naturfagene, håndværk og design, madkundskab og samfundsfag).
- Folkeskolelovens § 1: *"Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der: (...) giver dem forståelse for andre lande og kulturer, bidrager til deres forståelse for menneskets samspil med naturen (...)."*

Bæredygtig udvikling

- Integration af bæredygtig udvikling fastholdes i læreplaner for udvalgte fag og fagudvalg vurderer rammen for det nærmere indhold
- Evt. kan bæredygtig udvikling omtales i en evt. fælles læreplansramme.

Elevinddragelse og -medbestemmelse

Nuværende ramme:

- På alle klassetrin og i alle fag.

Elevinddragelse og -medbestemmelse

- Skrives ind i fagplaner for alle fag som princip for tilrettelæggelsen af undervisningen og i en evt. fælles læreplansramme - i sammenhæng med generel beskrivelse af eleven og dennes deltagelsesmuligheder
- De fire elevpositioner fra it og medier kan bruges som inspiration til den generelle beskrivelse af eleven og dennes deltagelsesmuligheder.

Alsidig udvikling

Nuværende ramme:

- Fremgår i folkeskolelovens § 1
- Undervisning i fag, emner og tværgående emner og problemstillinger skal fremme alsidig udvikling

Alsidig udvikling

- Skrives ind i fagplaner for alle fag og i en evt. fælles læreplansramme

Inkluderende læringsmiljøer

Nuværende ramme:

- Indgår i undervisningsvejledningen for alle fag og emner

Inkluderede læringsmiljøer

- Skrives ind i fagplaner for alle fag og i en evt. overordnet læreplansramme.

Bevægelse

Nærværende ramme:

Af den politiske aftale om folkeskolens kvalitetsprogram fra marts 2024 fremgår:

- krav om 45 gennemsnitligt minutters bevægelse om dagen afskaffes,
- *"bevægelse i løbet af skoledagen fortsat er vigtig og derfor skal understøttes"*

Bevægelse

- Skrives ind i alle fagplaner, evt. i sammenhæng med øvrige greb til at understøtte en varieret skoledag.
- Skrives ind i en evt. fælles læreplansramme

Til evt. fælles læreplansramme

I en evt. fælles læreplansramme beskrives, hvilke elementer der går på tværs af fagplanerne, herunder kort adresserer indholdet af det tværgående element samt hvilke fag, der har ansvar for undervisningen heri, mens de konkrete beskrivelser findes i de enkelte fagplaner.

